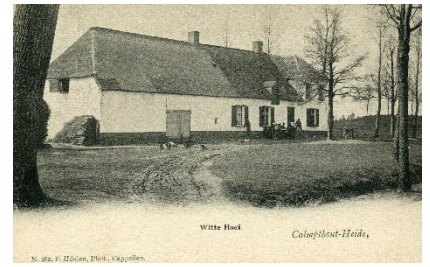

Heide [VERTELT]

www.heidevertelt.be

328

26 april 2026

Roman verbindt lokale geschiedenis met actuele thema's

De woning "Het Vinkenhof" in de Kinderwelzijnstraat, eerder beschreven in nummer 327 van *Heide vertelt*, vormt het uitgangspunt voor de roman *De Bewegingen* van auteur Rony Van Gastel (uitgeverij Manteau). In het boek volgt Van Gastel het leven van een Joodse man in het hedendaagse Antwerpen.

De hoofdfiguur wordt in zijn dagelijkse leven geconfronteerd met racisme en vreemdelingenhaat. Die ervaringen rijt oude wonden open en brengen het verleden van zijn vader naar boven, die tijdens de Tweede Wereldoorlog moest vluchten voor het naziregime. De roman legt zo een duidelijke link tussen persoonlijke ervaringen en een beladen familiegeschiedenis, en toont hoe historische trauma's blijven doorwerken in het heden.

Thema's als de herhaling van de geschiedenis, Joodse identiteit en morele waakzaamheid maken het boek bijzonder actueel. Dit gegeven sluit aan bij de hernieuwde aandacht voor het Joodse verleden in de regio. Op 5 mei om 20 uur wordt in Club K

(Volkshuis, Kapellensteenweg 234) het boek *Het Joods verleden van Heide – Het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog in Kalmthout* van Ruud Martens voorgesteld.

(Bijdrage van Paul Lion)

Nog steeds te koop!

Ons succesvol boek "waar lijn 12 haar sporen achterliet" is nog steeds te koop!

Je kan het aankopen bij VISIT Kalmthout of bestellen via onze VZW Heide vertelt, redactie@heidevertelt.be

Iedereen welkom op de boekvoorstelling

8 meicoalitie Kalmthout & O*KA organiseren
Dinsdag 5 mei 2026 – 20 uur

Boekvoorstelling

Getuigenissen - Muziek

Club K, Kapellensteenweg 234, Kalmthout - Inkom: gratis

O*KA

De auteur van het boek “*het Joodse oorlogsverleden van Heide*”, Ruud Martens nodigt samen met de 8-meicoalitie Kalmthout iedereen uit op dinsdag 5 mei in het O’KA, Kapellensteenweg 234, voor zijn boekvoorstelling.

Wie het boek nog niet heeft besteld kan dit nog doen in voorverkoop tot 5 mei aan de prijs van 25 euro. Stuur een miltje met je naam en adres naar 8meicoalitie.kalmthout@gmail.com. Vervolgens wordt het rekeningnummer doorgegeven. Bij voorkeur wordt het boek dan meegegeven bij de voorstelling op 5 mei. Als je binnen een fietsafstand van het station van Heide woont (10 kilometer) dan kan het boek ook aan huis worden bezorgd, woon je verder weg, en kan je niet op de voorstelling aanwezig zijn, dan komen er 7,5 euro portkosten bij. Vanaf 5 mei is de prijs van het boek 30 euro.

Kermis in Kalmthout (1900)

Het ontstaan van de kermis

Lang voordat de lichtjes flikkerden en de muziek over de heide rolde, had de kermis een andere betekenis. Grootmoeder Anna Catharina vertelde het vaak: in haar jeugd was de kermis geen uitbundig feest, maar een heilige dag. Het begon allemaal met de wijding van de kerk, de *kerkmis*, zoals men het noemde. Eén keer per jaar herdachten de mensen de patroonheilige van hun parochie. Ze kwamen samen voor een plechtige mis, baden voor een goede oogst en bescherming tegen ziekte en tegenslag.

Na de mis bleven de mensen bijeen. Wat begon met een stuk brood en een pint bier, groeide langzaam uit tot een dorpsfeest. Boeren van omliggende gehuchten kwamen samen, handelaars stelden hun kraampjes op, en muzikanten brachten leven in de stilte van de Kempen. “*Eerst kwam God,*” zei Anna Catharina altijd streng, “*en pas daarna het plezier.*” Maar met de jaren veranderde er veel. De wereld werd groter, de dorpen levendiger. Stoommachines deden hun intrede, en zelfs op de heide kon men niet ontsnappen aan de vooruitgang. Wat ooit begon als een vrome herdenking, was tegen 1900 uitgegroeid tot een bont spektakel van muziek, dans en vertier.

De voorbereidingen in de Achtzaligheden

Het was voorjaar 1900. In het huisje met het rieten dak in de Achtzaligheden heerste een koortsachtige bedrijvigheid. Adriaan Janssens, getekend door jaren van zwoegen als dagloner, poetste zijn zware leren schoenen bij het schijnsel van de olielamp. Cornelia, zijn vrouw, stond boven de dampende potten. De geur van versgebakken kermisbrood en rijstpap met bruine suiker vulde de kleine kamer. “*Maria, zet die vlaaien nu aan de kant en help de kleintjes,*” zei Cornelia terwijl ze het zweet van haar voorhoofd veegde. “*De mis van morgenochtend wacht niet op ons, en daarna wil ik op tijd aan op de kermis zijn.*”

Maria, de oudste dochter, keek dromerig uit het raam. “*Zouden de mensen uit de stad weer die grote hoeden met veren dragen, Moeder? Ik hoorde dat de dames in Antwerpen nu handschoenen dragen, zelfs als het niet vriest.*” Grootmoeder Anna Catharina snoof vanuit haar krakende stoel. “*IJdelheid, kind. In*

mijn tijd begon de kermis met een schietgebed voor de patroonheilige. Wij droegen houten klompen die we wit schrobden met zand, geen veren uit de stad.” Adriaan keek op van zijn schoen. “Laat het meisje dromen, Moeder. Voor een dagloner is de kermis de enige dag dat het zand van de heide niet in onze ogen bijt, maar in de lucht danst.”

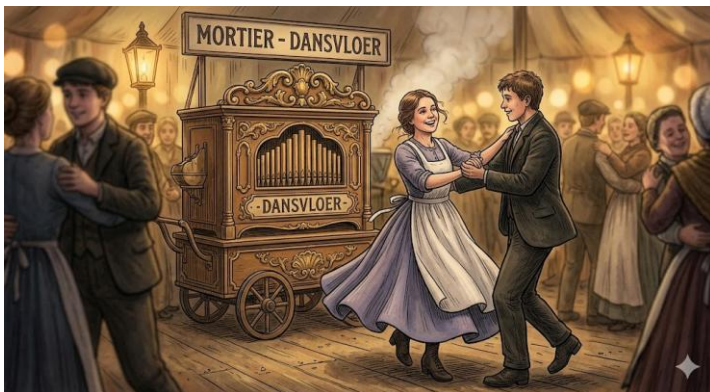
Naar de kermis: een wereld van wonderen

Even later wandelde het gezin over de zandwegen richting de flikkerende lichtjes van de kermis. De tweeling Anna en Ludo huppelden ongeduldig vooruit. “Vader, hoor je dat?” riep Ludo uit. “Dat gefluit! Is dat het monster van de stoomcarrousel?” “Dat is de vooruitgang, jongen,” antwoordde Adriaan terwijl hij zijn kiel recht trok. “Die machine draait harder dan welk paard ook. Maar blijf bij ons, voor ik je kwijt ben in het gedrang.”

Bij de tent van de Cinematograaf bleven ze staan. Zoon Ludo starde naar de affiches. “Vader, mag ik kijken? Ze zeggen dat je daar beelden ziet van een trein die écht lijkt te rijden!” Adriaan lachte en diepte een paar koperen centen op uit zijn vestzak. “Vooruit dan. Ga met Frans en Gerard mee. Maar pas op voor de zakkenrollers, want die mannen uit de stad hebben snelle vingers en een zwart hart.”

De "Huwelijksmarkt" en de Dansvloer

Terwijl de jongens de duivelskunsten van de film bewonderden, liep Maria met haar zussen over de 'huwelijksmarkt'. Een jonge boerenzoon uit een naburig gehucht stapte op haar af. “Maria Janssens,” sprak de jongen aarzelend, “mag ik u trakteren op een lekstok? Of bent u hier alleen om de bloemen buiten te zetten?” Maria bloosde tot achter haar oren. “Ik ben hier met mijn familie, Rik. Maar een lekstok zal ik niet weigeren, zolang mijn vader het niet ziet.”

Even later, in de grote tent achter de herberg, zagen Adriaan en Cornelia hoe hun oudste dochter over de houten vloer zweefde. Het dansorgel van Mortier speelde een luide polka. “Kijk ze daar gaan, Cornelia,” fluisterde Adriaan. “Het lijkt wel gisteren dat wij daar zo stonden, voor de kinderen kwamen en de ruggen krom trokken.” Cornelia glimlachte en kneep in zijn hand. “Mijn benen herinneren zich de pasjes nog wel, Adriaan. Maar mijn hart herinnert zich vooral hoe jij destijds mijn kaartje voor de laatste wals stal.”

In de Herberg: de legende van de “Zwarte Ruiter”

Binnen in de herberg was het blauw van de tabaksrook. De familie nam plaats aan een lange tafel. “Waard! Breng ons een ronde half-en-half,” riep Adriaan. “En een drupje voor de vrouwen om de kou van de heide buiten te houden!” Buurman Jan leunde over de tafel naar Adriaan. “Heb je het gehoord, Adriaan? Die van Heide hebben gisteren de mannen van Essen uit het café gevochten. De gracht lag vol met kapotte kielen.”

Adriaan schudde zijn hoofd. *“Als er geen bloed vloeit, is het blijkbaar geen echte kermis voor die jonge honden.”* De oude grootvader van de herbergier schoof dichterbij. Zijn stem klonk als ritselend droog gras. *“Pas maar op als je vannacht de weg terug naar de Achtzaligheden inslaat. Hebben jullie de nevel over de vennen gezien?”* *“Wat bedoelt u, grootvader?”* vroeg de kleine Anna met grote ogen. *“De Zwarte Ruiter,”* fluisterde de oude man. *“Hij dwaalt rond. Hij zoekt een drinkebroer die hem zijn laatste glas jenever niet weigert. Wie van zijn kruik drinkt, zal de weg naar huis nooit meer vinden en eeuwig dwalen in de mist van de Kalmthoutse Heide.”* *“Zwijg nu toch over die oude angstverhalen,”* onderbrak Cornelia hem terwijl ze een kruisje sloeg. *“Onze Adriaan heeft genoeg jenever op om de duivel zelf voorbij te lopen zonder een woord te zeggen.”*

De Terugtocht naar de Achtzaligheden

Rond tien uur verzamelde het gezin zich buiten. De lucht was koud en rook naar verbrand hout en paardenmest. *“Vader,”* vroeg Frans *“denk je dat we morgen die liter jenever winnen van die van Achterbroek?”* Adriaan legde een hand op de schouder van zijn zoon. *“Winnen of verliezen, Frans, dat maakt niet uit. Vandaag waren we geen dagloners of dienstboden. Vandaag waren we de koningen van de kermis.”* Terwijl ze de drempel van hun huisje overstapten, keek Adriaan nog één keer om. In de verte zag hij de laatste lichtjes van de kermis doven. *“Slaap zacht, Cornelia,”* mompelde hij terwijl hij de zware deur sloot. *“De Heide heeft ons weer terug.”*

“Kermes te Calmpthout”, een aquarel van Johan Michaël Schmidt Crans

De aquarel *“Kermes te Calmpthout”* van Johan Michaël Schmidt Crans vormt een sfeervolle en tegelijk waardevolle getuigenis van het dorpsleven in Kalmthout rond 1900. In dit werk weet de kunstenaar met lichte toetsen en een fijn gevoel voor observatie een moment van collectieve vreugde vast te leggen. Ik heb geen idee waar dit schilderij zich momenteel bevindt.

“Kermes te Calmpthout”, een aquarel van Johan Michaël Schmidt Crans

Let op de poster rechts bovenaan het schilderij. Bij sterk inzoomen is de tekst als volgt te ontcijferen:

PROVINTIE ANTWERPEN
KERMES TE
CALMPHOUT
PROGRAMME...

Johan Michaël Schmidt Crans werd geboren in Rotterdam op 30 april 1830 en overleed in Den Haag op 14 november 1907. Hij was een veelzijdig kunstenaar: schilder, aquarellist, tekenaar, etser en lithograaf. Zijn opleiding begon aan de Academie van Beeldende Kunsten en Technische Wetenschappen in Rotterdam, waar hij les kreeg van Jan Hendrik van de Laar. Later vervolmaakte hij zich in Parijs bij Ary Scheffer, een kunstenaar die bekendstond om zijn romantische stijl en historische onderwerpen.

Vanaf 1861 vestigde Schmidt Crans zich in Den Haag, waar hij een belangrijk deel van zijn carrière uitbouwde. Zijn werk was veelzijdig: hij schilderde historische taferelen en genrestukken, maar verwierf

ook bekendheid als spotprenttekenaar. Jarenlang leverde hij wekelijkse bijdragen aan het tijdschrift *De Nederlandsche Spectator*, en ook publicaties als *Uilenspiegel* en het *Humoristisch Album* bevatten talrijke prenten van zijn hand. In 1871 werd hij bekroond met de stedelijke medaille van Amsterdam voor zijn werk *De slachtoffers van de oorlog*, een erkenning van zijn artistieke kwaliteiten en maatschappelijke betrokkenheid. Hij was bovendien lid van invloedrijke kunstenaarsverenigingen zoals Arti et Amicitiae en Pulchri Studio. Zijn invloed reikte ook tot het onderwijs: in 1873 werd hij docent aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag, waar hij een nieuwe generatie kunstenaars opleidde.

Kermissen in Kalmthout in 2026

Heide (Voorjaar)	Vrijdag 1 mei tot en met maandag 4 mei 2026
Nieuwmoer	Zondag 14 juni tot en met dinsdag 16 juni 2026
Achterbroek	Zondag 5 juli tot en met dinsdag 7 juli 2026
Kalmthout Centrum	Zaterdag 18 juli tot en met dinsdag 21 juli 2026
Heide (Najaar & Dorpsdag)	Vrijdag 18 september tot en met maandag 21 september 2026

(Bijdrage van Wim Kuyps)

Sportief 1-mei weekend in Kalmthout!

Ook dit jaar heeft de “1 mei parkcross” plaats in Kalmthout. Het evenement dat geboren werd in 1972 in het “Muguetbos” (park rondom de school Gitok) wordt traditioneel gehouden op de feestdag van 1 mei. De editie 2026 zal de 52ste keer worden dat de schoolgaande jeugd elkaar kan bekampen tijdens een loopwedstrijd. Het trekt dan ook jaarlijks heel wat ouders, grootouders, families en vrienden aan die de jeugdige deelnemers komen aanmoedigen. Het evenement gaat al lang niet meer door in het Muguetbos, na de opening van het sportpark Heikant verhuisde de organisatie naar daar. Wie wil komen supporteren of deelnemen kan op 1 mei vanaf 13u terecht!

Kalmthoutse stratenloop

Drie dagen later, zondag 3 mei vanaf 14u, gaat de “Kalmthoutse stratenloop” door in het centrum van Kalmthout. Vooraf om 13u10 is er ook de “kids run”. Het is al de 4de editie van deze stratenloop in het hartje van Kalmthout, een wedstrijd waarbij je kan kiezen om 5 of 10 kilometer te lopen. Het vertrek en aankomst is voorzien op de Kapellensteenweg ter hoogte van de Zonedauw. Het lopen zelf gaat via de Kapellensteenweg naar de landelijke omgeving van het Kruisbos om zo via de “Kappellekes” aan het gemeentehuis uit te komen. Na afloop krijgt elke

deelnemer een leuke attentie. Er is ook een algemeen podium, zowel voor de 5 km als de 10 km (dames en heren). Voor de Kalmthoutse deelnemers aan de 10 km is er een apart podium voorzien, de

Kalmthoutse top drie ontvangt een speciale attentie als erkenning voor hun lokale prestaties. Alle deelnemers van de kids run ontvangen een mooie attentie. Supporters op post!

Je kan je alvast inschrijven, surf hiervoor naar <https://sites.google.com/view/kalmthoutse-stratenloop>. De voorinschrijvingen lopen tot op de wedstrijddag.

Buurtkoffie in Dennendael

Dinsdag 28 Maart om 14.00 uur nodigt het “buurtkoffie team” iedereen uit voor een inspirerende middag rond bio-landbouw en de rol van vrouwen in de landbouw. Joke van “Gullegaard” en Eulalie van “Blos der Verwondering” nemen de aanwezigen mee in hun verhaal: Hoe ze hun weg vonden naar de landbouw, hoe ze werken met het ritme der seizoenen en hoe ze werken aan een plek waar voedsel, natuur en gemeenschap samenkomen. Aan de hand van beelden van het veld krijgen de aanwezigen een inkijk in het leven op een biodynamische zelfoogst-boerderij. De bijeenkomst gaat door in het Kunsthuis Ernest Albert, Hortentiadreef 31, Kalmthout.

De molens van Kalmthout, bewerkt met artificiële intelligentie

Vorige week gaf ik voor de vereniging 55+ van de Heuvel een presentatie over AI. Daarin liet ik oude postkaarten zien die ik met behulp van **artificiële intelligentie** heb bewerkt.

Ik heb de postkaarten eerst kwalitatief verbeterd, daarna ingekleurd en vervolgens 'tot leven gebracht'. AI deze beelden heb ik samengevoegd in verschillende filmpjes met muziek.

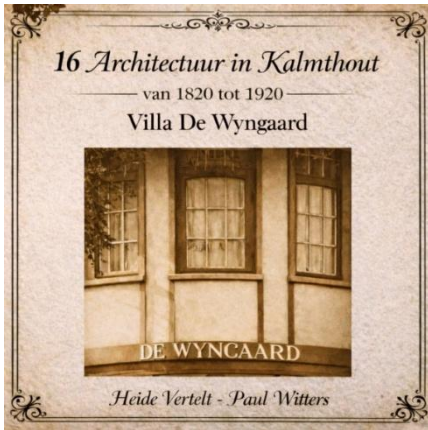
Een video gaat over de vier windmolens van Kalmthout, deze kun je bekijken door op de link te klikken. Hoewel er eigenlijk maar drie molens stonden in Kalmthout! De molen van Achterbroek stond oorspronkelijk op het grondgebied van Wuustwezel, maar dat perceel werd na de grenscorrecties in 1977 bij de gemeente Kalmthout gevoegd.

Vorig jaar publiceerden we in “Heide vertelt” al meer informatie over deze molens.

[KLIK HIER OM HET FILMPJE TE STARTEN](#)

(Bijdrage van Wim Kuyps)

16: Villa DE WYNGAARD

Omschrijving: Villa De Wyngaard

Alternatieve naam: Villa Mermans

Kapellensteenweg nr. 410 – Kalmthout

Vrijstaande villa in een groot beboomd park

Bosgedeelte tot spoorlijn Lijn 12

Gelegen op 1 km van station Heide

Cottage stijl en Koloniale insla

Identiteit en ligging

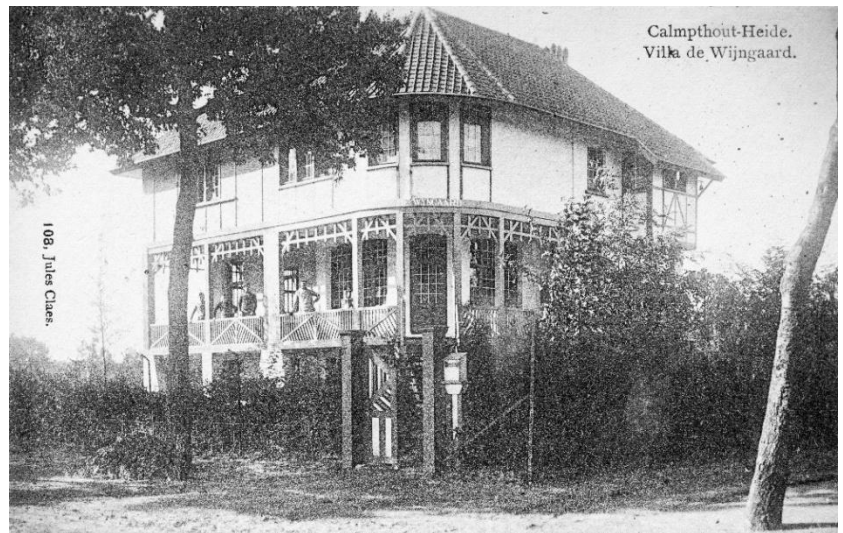
- Naam: Villa De Wijngaard
- Alternatieve naam: Villa Mermans
- Adres/locatie: Kapellensteenweg 410, 2920 Kalmthout
- Context: vrijstaande villa in een groot beboomd park/tuin, met bosgedeelte richting spoorlijn (Antwerpen–Roosendaal); station Heide-Kalmthout op ca. 1 km.

Datering, stijl en typologie

- Bouwperiode: circa 1904; uitbreidingen in 1908 en 1912
- Stijl: eclecticisme met cottage-invloeden
- Typologieën op het domein: villa, tuinpaviljoen, paardenstal, conciërgewoning, (voormalige) schuur

Historiek

- Gebouwd in opdracht van Henri Frans Vanden Bergh (nijveraar, Antwerpen).
- Verkocht in 1920 aan Maurice Strybos; circa 1922 aan Petrus Josephus Mermans (gehuwd met Clara Greenhill); in 1956 geërfd door Paulette en Pierre Mermans.

Architectuur (exterieur)

- Onregelmatig samengesteld complex met souterrain + 2 bouwlagen, onder overkragende schild- en zadeldaken.
- Bepleisterde en witgeschilderde lijstgevels op donkere plint; bovenste bouwlaag met pseudovakwerk.
- Rondom (deels) galerijen/veranda-achtige omloop met houten borstwering; hoofdtoegang via houten trap naar bel-étage.
- Veel origineel schrijnwerk (eik), roedeverdelingen, en oorspronkelijk hang- en sluitwerk/beglazing grotendeels bewaard (volgens de inventaris).

Interieur (opvallende erfgoedwaarden volgens de inventaris)

- Inventaris beschrijft een gaaf bewaard burgerlijk interieur met grotendeels originele indeling, binnen houtwerk, lambriseringen, tegel- en parketvloeren.
- Specifieke ruimtes die genoemd worden: trapzalen, eet-/zitplaatsen, veranda, keuken, badkamer, sanitair; o.a. faience wandbekledingen, beschilderde plafonds, oorspronkelijke elementen van verwarming/verlichting.

Bijgebouwen en toegang

- Tuinpaviljoen: opengewerkt, octogonaal hout, rieten kegeldak (met lantaarn).
- Paardenstal: eenvoudig baksteenvolume onder zadeldak.
- Conciërgerie en langsschuur (voormalige schuur) worden eveneens beschreven.
- Toegang o.a. via bakstenen poort aan de Kapellensteenweg en een kleinere poort naar “de Steeg”. Erfgoedstatuut (juridisch)
- Beschermd monument sinds 09-05-2000
- Vastgesteld bouwkundig erfgoed sinds 29-03-2019

De strakke, ongeveer symmetrisch uitgewerkte frontzijde, contrasteert met het hybridisch uitzicht van de overige zijden, voornamelijk de noordwestelijke zijde. Souterrain en bel-etage met aan de zuidwest-, de zuidoost- en de noordoostzijde vrijwel volledig omlopende galerijen met opengewerkte houten borstwering, voor het souterrain op gemetselde sokkel, en in ruitvorm gelegde witte en grijze vloertegels; de galerij op de bel-etage is opgebouwd uit troggewelven, ondersteund door zware gemetselde pijlers, en afgewerkt met houten windborden.

Verschillend uitgewerkte erkers markeren de westelijke en de noordelijke hoek, terwijl de oosthoek over de volledige bouwhoogte is afgerond. Een eenvoudige, licht uitwaaierende houten steektrap voert naar de hoofdkom op de bel-etage, met rechthoekige, beglaasde houten vleugeldeur, identiek met de aansluitende vleugeldeuren van de grote eetplaats. Overwegend rechthoekige muuropeningen; de veelal meerledige ramen, deurvensters en deuren met origineel eiken houtwerk, al dan niet voorzien van bovenlichten en met kleine roedeverdelingen; hang- en sluitwerk, alsook de oorspronkelijke beglazing bleven bewaard schoorsteenmantel met Leuvense stoof. Rode tegelvloer.

Badkamer met betegelde wanden van witte faience en geometrische versieringen met paarse tegels; de polygonale, paars omlijste spiegels boven wastafel en haard zijn in de betegeling ingewerkt. Monumentale ingebouwde, eveneens volledig betegelde douchecel, met gewelfd plafond. Gietijzeren bad op leeuwenpootjes. Volledig betegelde sanitaire ruimte: witte faience met wit-blauwe sierboord; originele toiletspot van wit porselein met blauwe bloemen en houten bril.

bezoek onze website www.heidevertelt.be voor nog meer foto's

Volgende week: **17.Heide Station** (bijdrage van Paul Witters)

Lelietje-der-dalen

Het meiklokje, het lelietje-der-dalen, of in de Franse taal, Muguet, is een symbool van eenvoud en maagdelijke reinheid. In Kalmthout kennen we het Muguetbos aan de school Gitok, waar wij in een vorig artikel nog naar verwezen. Veel meiklokjes vinden we in dit park niet meer terug, maar dat zal ongetwijfeld anders zijn geweest vroeger.

In bloementaal staan het meiklokjes symbool voor het terugkerende geluk. Dit slaat ook op het seizoen waarin ze bloeien, namelijk de lente. Het bloempje betekent ook "Voorzichtig, afstand bewaren" of "Vriendschap is mooi en aangenaam maar spreek me niet van liefde". Jonge mannen en meisjes echter, droegen ooit het bloempje overal mee, het heeft immers ook de reputatie geluk in de liefde te brengen.

De bloemen en wortels worden door de farmaceutische industrie verwerkt, omdat deze de hartwerking kunnen beïnvloeden. Deze kennis was in de 16e eeuw al bekend.

Een oud gebruik, in Frankrijk en België, was dat het gebruikelijk was dat kinderen op 1 mei lelietjes-van-dalen kochten voor hun moeder en oma.

Uit de oude doos

Aansluitend bij het mooie filmpje dat onze medewerker Wim Kuyps maakte, tonen wij deze week nog een foto van de molen die er destijds was in de Molenbaan. Op de foto is de schuur nog te zien, die staat daar nog steeds.

Bekijk Wim's filmpje zeker, je zal je kunnen inbeelden hoe het er rond de molen aan toe ging kort na 1900.

